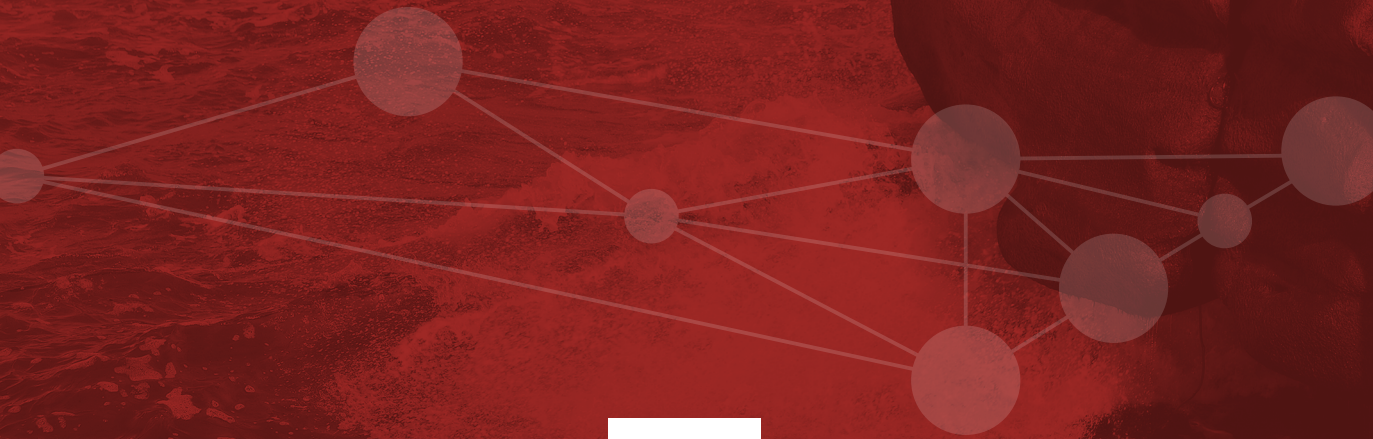


NORDISK ARBEJDERKONGRES

SØRMARKA 11.-12. NOVEMBER 2014

SØRMARKA-ERKLÆRINGEN **VI BYGGER NORDEN**



SAMAK

VI BYGGER NORDEN

PROLOG	3
FÆLLESSKAB GIVER FRIHED	4
POLITISKE UDFORDRINGER OG MULIGHEDER I NORDEN HEN IMOD 2030	8
POLITISK KAPACITET OG LEDERSKAB.....	36
ARBEJDERBEVÆGELSEN BLIVER GRØNNERE	37

Denne politiske erklæring blev vedtaget af SAMAKs kongres den 12. november 2014 i Sørmarka uden for Oslo, Norge. SAMAK er den nordiske samarbejdskomite for de socialdemokratiske partier og de faglige landsorganisationer (LO).

Et unikt forskningsprojekt om den nordiske models fremtid, NordMod2030, danner grundlag for erklæringen.

Den første arbejderkongres blev afholdt i Gøteborg i Sverige i 1886.

SAMAK består af følgende organisationer

Socialdemokraterne, Sverige

Det norske Arbeiderparti

Finlands Socialdemokratiske Parti

Socialdemokraterne, Danmark

Socialdemokratiska alliansen Samfylkingin, Island

Føroya Javnadarflokkur, Færøerne

Siumut, Grønland

Ålands Socialdemokrater

LO, Sverige

LO, Norge

SAK/FFC, Finland

LO, Danmark

ASI, Island

PROLOG

Det er på tide at løfte blikket.

Socialdemokratiet og fagbevægelsen har været den førende kraft i samfundets udvikling i Norden i det seneste århundrede. Det har betydet, at vore lande har kunnet skabe en levestandard for medborgerne, som ikke er set før i verdenshistorien.

Men vi har stadig meget at opnå.

Udfordringerne i det enogtyvende århundrede er nemme at se, men svære at løse. Klimatruslen, en aldrende befolkning og en stigende global konkurrence er ikke længere fremtidsspørgsmål – men noget som sker her og nu.

Jeg ved, at den brede arbejderbevægelse i sine værdier og sin arbejdsmåde har de værktøjer, som behøves til at vende disse udfordringer til muligheder.

Ingen kan sige, at det ikke er muligt: Vore samfund har aldrig været rigere, klogere og mere teknologisk udviklede, end de er nu. Gang på gang igennem historien, har mennesker sluttet sig sammen for at løse fælles problemer og skabe et bedre samfund for dem selv og deres børn.

Nu tager vi udfordringen op igen. De nordiske socialdemokratier og fagbevægelsen står nu skulder ved skulder og ser fremad. I fællesskab, skal vi udvikle vor nordiske model, så den fortsat kan vække genklang i verden.

Det er en stor opgave. Det er netop derfor, at den er så fantastisk tillokkende.



STEFAN LÖFVEN

Formand for SAMAK

FÆLLESSKAB GIVER FRIHED

Tidligere var socialdemokraternes fortælling om samfundet klarere. I 1930'erne var målet arbejde, fast indtægt, bolig, værdighed – og fred. For at nå det måtte man stå sammen. Baggrunden var krig, fascisme, kommunisme, massearbejdsløshed, sundhedsfarlige boligforhold og klassekamp. Gradvis blev ligestilling en del af visionen.

Der opstod mange udtryk for denne fortælling:

- *Tag hånd om dem, der sidder nederst ved bordet*
- *Stå ikke med huen i hånden*
- *Skipper i eget liv*
- *Politikken lægger dansegulvet, så du kan danse*
- *Gør din pligt, kræv din ret*

Endnu mere farverigt blev udtrykket i arbejderkulturen, i ord, billeder og lyd. Som i Moa Martinsons romaner, Hans Børllis digte, Martin Andersen Nexø's "Pelle Erobreren", Jón Engilberts billeder og Veikko Lavis sange.

Disse udtryk kom fra bunden af samfundet, og de var politiske udtryk. Så blev den socialdemokratiske fortælling udviklet fra industrisamfund til servicesamfund. Allerede i 1970'erne og 1980'erne var meget forandret.

Helt indtil i dag, har vi med den nordiske samfundsmodel været i stand til at kombinere høj velstand, udjævning af folks levevilkår og mere ligestilling. Flere end nogensinde før oplever frihed. De fleste lever et godt liv og ser optimistisk på deres egen fremtid. Men det gælder langt fra alle, og nye udfordringer er opstået.

Nu er der endnu en gang behov for nye fortællinger og udtryk for de bekymringer, behov og drømme, som næres af menneskene i Norden.

Vi er endnu rigere samfund, med endnu højere kompetencer.

Verden kommer stadig nærmere, på godt og ondt.

Vi bliver mere mangfoldige i holdninger, kultur, religion og etnicitet. Og vi bliver flere.

Jordkloden varmes op, med uoverskuelige og urovækkende konsekvenser.

Ny teknologi revolutionerer samfundet og vor viden om livet, men endnu vigtigere samtalen mellem mennesker og måden meninger dannes på.

Derfor er vore samfund i større bevægelse, og virkeligheden vanskeligere at forstå.

Det meste nye er godt for de fleste. Men vi må huske, at nogle klarer sig dårligt, og at klasseforskellene kan forstærkes. Og vi må tage det mere alvorligt, at forandringer kan medføre fremmedgørelse.

Indholdet i den nye fortælling for den faglige og politiske arbejderbevægelse afhænger af, hvad frihed og fællesskab betyder i vor tid. Selv om meget er det samme, ændres rammerne.

Frihed er at have nok penge til bolig, mad, transport og en ferie. Frihed er at klare de fleste hverdage, gode som dårlige. Dette savner mange stadig.

Frihed er at have et godt arbejde og godt helbred, med alt hvad det indebærer. Og at kunne leve værdigt og give af sig selv, selv når man ikke finder arbejde eller kan arbejde. At have tillid til omgivelserne, og fravær af tvang. At undgå ødelæggende afhængighed.

Ikke mindst for dig, som er ung, er friheden at blive set, at du kan erhverve færdigheder og erfaringer, at have håb. At kunne udnytte de mange muligheder i en mere åben verden.

Frihed er endda mere. Frihed kan være fravær af ligegyldighed, at livet er meningsfyldt i vore materielt rige samfund. At kunne bidrage til noget ud over sig selv. At tage det nødvendige ansvar.

For frihed og mening kan også opleves ved at kæmpe mod racisme, egoisme og uretfærdighed, og for ligestilling, flere jobs og et grønnere samfund.

I en omskiftelig fremtid, vil den enkeltes frihed kræve mere fællesskab. Vi har behov for at høre til, i familien, i lokalmiljøet, på arbejdspladsen og i samfundet. Vi har behov for sammenhold for at udfolde os.

Uden fællesskab, ingen frihed.

Kun et stærkt fællesskab kan sikre alle rettigheder til gode sundhedstilbud, omsorg og skole, en retfærdig løn og et anstændigt arbejdsmiljø. Og vi vil samarbejde endnu stærkere i den nordiske arbejderbevægelse og udveksle ideer og erfaringer mellem vore forskellige lande.

Slagordene fra 1900-tallet gælder stadig. Det mærker dagens unge i jagten på fast arbejde. Samtidig skal vi lede efter nye fortællinger og udtryk, som dækker menneskenes behov i nordiske samfund, der er mere præget af materiel rigdom, mangfoldighed, utryghed i arbejdslivet og bekymring for miljøet.

10 politiske pejlemærker for fremtidens Norden

1. **Mere frihed.** Fortsat fremgang er ingen selvfølge. Nu er det vores, og ikke mindst de unges, opgave at sikre frihed og fællesskab for næste generation.
2. **Gribe en ny tid.** Socialdemokratiet og fagbevægelsen har længe skabt gode nordiske samfund. Nu skal vi føre Norden videre i en ny tid. Den politiske magt skal stadig styre markedsmagten.
3. **Værdierne er moderne.** I en skiftende og kompleks verden er det endnu vigtigere, at vi forsvare frihed, lighed og fællesskab.
4. **Arbejde til alle.** Arbejde til alle er og bliver fundamentet i gode, nordiske velfærdssamfund. Øget kompetence, mere innovation og effektiv brug af ny teknologi giver øget produktivitet og tryggere arbejdspladser.
5. **For alle.** Vor mission skal fortsat være at sikre alle mennesker mulighed for at leve et godt liv. Vi skal tage et særligt ansvar for medbestemmelse og rettigheder for dem, som har færrest ressourcer, og vi vil give børn et mere jævnbyrdigt udgangspunkt for derved at ændre den sociale arv.
6. **Offensiv for ligestilling.** Ligestillingen er nået langt, men der er meget tilbage at gøre, både i hjemmet, på arbejdspladsen og i samfundet.
7. **Grønnere fremtid.** Vi vil have et grønnere Norden. Vi må være de første til at sikre, at vi gør vores, nationalt og internationalt, for klima og miljø.
8. **Beskyt det organiserede arbejdsliv.** Anstændigt arbejde møder nyt tryk indefra og udefra. Vi vil kæmpe mod social dumping, arbejdslivskriminalitet og todelte arbejdsmarkeder i Norden – og styrke det organiserede arbejdsliv for at lykkes.
9. **Fælles velfærd.** Politik, ikke profit, skal styre velfærden. Ny teknologi, nok kvalificerede ansatte, finansiering og samarbejde er nogle af nøglerne til flere og bedre tilbud.
10. **Fællesskab giver frihed.** Uden fællesskab, ingen frihed. Tiltagende mangfoldighed i Norden skaber både muligheder og udfordringer. ”Gør din pligt og kræv din ret”, respekt og social lighed skaber grobunden for godt fællesskab – også i fremtiden.

POLITISKE UDFORDRINGER OG MULIGHEDER I NORDEN HEN IMOD 2030

Indhold

DEL A. EN NY TID	9
1. Norden ind i en ny tid	9
2. Kampen om den nordiske model	10
3. Den ”glemte” grundpille i arbejdslivet	11
4. En succes	12
5. Ændringer og udfordringer	13
6. Udviklingen i den vestlige kapitalisme	14
DEL B. POLITISKE SVAR	17
7. Mangfoldighedssamfund med social og politisk bæredygtighed	17
8. Arbejde som basis	19
9. Økonomisk ansvarlighed	19
10. Klima og miljø	20
11. At skabe for at dele – og dele for at skabe	22
12. Lighed og den sociale arv	23
13. Inklusion i arbejdslivet	24
14. Et anstændigt, velorganiseret arbejdsliv	25
15. Læring for alle – hele livet	28
16. I offensiven for velfærdstjenesterne	29
17. Ligestilling – der er langt igen	32
18. Diskrimination rammer	32
19. Ny teknologi – løsning og problem	33
20. Norden i Europa og det globale ansvar	34

DEL A. EN NY TID

1. Norden ind i en ny tid

Guldalderen for Norden er fortsat indtil nu, selv om der stadig er store behov at dække. Vi har bedre end andre lande været i stand til at kombinere materiel velstand og effektivitet med lighed, ligestilling og tillid. Uden en systematisk og langsigtet indsats for at styrke alles muligheder, havde det ikke været muligt.

Institutionerne og resultaterne er hovedsageligt intakte, og tilslutningen til de grundlæggende værdier og den nordiske samfundsmodel er høj i alle nordiske lande. Samtidig er der en intens politisk kamp om ejerskabet til modellen og dens fremtidige retning.

De nordiske lande vil bevare meget af dagens servicesamfund og vidensamfund i fremtiden, men vil også blive præget af nye udviklinger. For at forstå og styre samfundsudviklingen skal mange forskellige forhold tages med i betragtning – globaliseringen, migrationen, øgede kompetencer, udviklingen i bio- og kommunikationsteknologi, et historisk højt forbrugsniveau, klima og miljøudfordringerne og mediernes rolle. Også den politiske udvikling ude i Europa, herunder både politisk retning og politisk styringsformåen, vil påvirke os. Desuden er befolkningsudviklingen i Norden vigtig. Flere af os bliver ældre, vi bliver flere og bor tættere i byområderne.

I opdrag fra SAMAK og FEPS (Foundation for European Progressive Studies) har Forskningsstiftelsen Fafo i Oslo sammen med en nordisk forskergruppe udarbejdet forskningsprojektet NordMod2030. NordMod2030 analyserer den nordiske models bæredygtighed og påpeger, som vi snart skal se, vigtige udfordringer for, hvordan vi skal tage vare på og udvikle modellen de kommende år.

Vi ser en succesmodel under pres – og med store muligheder. Overordnet set handler det om at sikre politisk, demokratisk styring i tråd med almindelige menneskers behov i en ny og mere omskiftelig tid med stærke markeds kræfter.

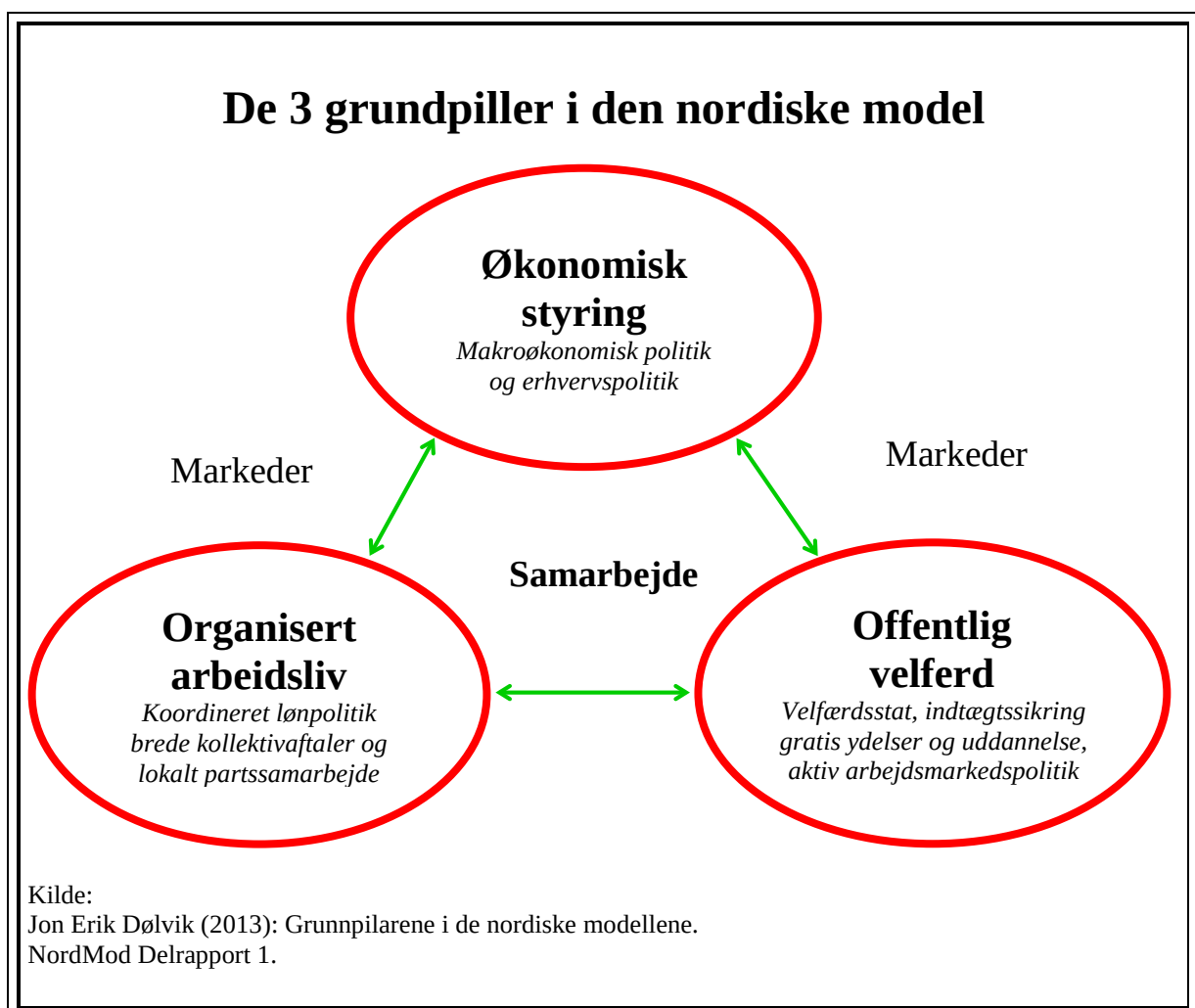
I praksis vil vores hovedopgave også fremover være at sikre fuld beskæftigelse. Uden det, vil vi ikke have grundlaget for at nå vore andre mål.

2. Kampen om den nordiske model

Vi kender godt den nordiske samfundsmodels værdigrundlag frihed, lighed og fællesskab, og vi kender dens resultater med effektivitet, udjævning af indtægter og magt, ligestilling og tillid.

NordMod har klargjort, hvordan vi kommer fra værdier til resultater. Kernen er de tre grundpiller *økonomisk styring, organiseret arbejdsliv og offentlig velfærd*, og et ansvarligt samarbejde mellem myndighederne og parterne i arbejdslivet inden for rammen af en markedsbaseret, åben økonomi. Lokalt partssamarbejde udgør det NordMod kalder ”den nordiske mikromodel” for innovation og produktudvikling i virksomhederne.

En helt nødvendig forudsætning er også gennemgående og langsigtet prioritering af beskæftigelse og kompetence og en dynamisk udvikling af grundpillerne og samarbejdsforholdene tilpasset tidens konkrete krav.



NordMod tydeliggør, at den nordiske samfundsmodel består af piller, som er gensidigt afhængige, som hænger sammen. Den økonomiske styring bliver bedre, når man har ansvarlige parter i et organiseret arbejdsliv. Når det organiserede arbejdsliv med tiden hæver de lave lønninger, kan velfærdsydelse sættes højere, end de ellers kunne have været. Samtidig bidrager højere velfærdsydelser til, at de lave lønninger ikke presses ned igen.

At ”alt hænger sammen med alt” gør, at samfundet kan komme ind i en god cirkel, hvor grundpillerne løbende styrker hinanden.

Problemet, hvis vi ser fremover, er faren for, at den gode cirkel kan vendes til en dårlig. Svækkes en af grundpillerne, vil de to andre lide, og derved svække den første igen.

Vi ved desuden, at tillid bygges op over tid, men hurtigt kan rives ned. Og at lighed kan være selvforstærkende – men at det også gælder ulighed.

At den nordiske model har været robust i så lang tid, er derfor ingen garanti for fremtiden. Vi er nødt til at holde modellens grundpiller ved lige, tilpasset nye udfordringer. Vi er nødt til at skabe de gode cirkler og undgå de dårlige.

Den nordiske samfundsmodels succes har betydet, at politiske modstandere på højrefløjen har taget modellens resultater til sig – uden at anerkende dens forudsætninger.

Højrefløjenes tilsyneladende accept er ikke en videreudvikling af den nordiske model, men et angreb på den. Borgerlige regeringer har angrebet både arbejdslivspillen og velfærdspillen i modellen og overladt mere samfundsstyring til markedet. Højrefløjen vil hellere reducere lønninger, der allerede er lave nok, og etablere flere lavproduktivitetsjobs. Den svenske landerapport i NordMod viste, at før valget i september 2014 var Sverige i færd med at bevæge sig hen mod samfundsmodeller i lande præget af stor ulighed.

3. Den ”glemte” grundpille i arbejdslivet

Et velorganiseret arbejdsliv er en af de tre grundpiller i den nordiske model. Mange undervurderer de positive virkninger heraf for samfundet.

Et organiseret arbejdsliv er en nødvendig forudsætning for en koordineret løndannelse, med central styring og lokal fleksibilitet, og hvor lønningerne i den nedre og midterste del af lønskalaen med tiden bliver højere end det, der kunne

opnås ved ren lokal og individuel fastsættelse af lønnen. NordMod viser, hvordan arbejdslivsspillet har udviklet sig over lang tid, med mange elementer, og minder om betydningen af en velorganiseret arbejdsgiverside.

En koordineret løndannelse udjævner lønningerne og har en god ligestillingseffekt. Ligestillede samfund fungerer også bedst økonomisk.

Trykke arbejdspladser med gode løn- og arbejdsvilkår bidrager til et samfund med små forskelle og lige muligheder. Sammen med øget medbestemmelse og fokus på kompetence gør det virksomhederne bedre i stand til – og nødt til – at forny og effektivisere sine produkter og produktionsmåder. På den måde fungerer det organiserede arbejdsliv som en effektivitetsmotor for økonomien og styrker konkurrencekraften.



Den nordiske models succes er bygget på et produktivt, velorganiseret arbejdsliv, hvor relativt jævnbyrdige magtforhold og koordineret løndannelse har bidraget til små lønforskelle og god konkurrencekraft og fornyelsesevne i erhvervslivet.
NordMod2030: Slutrapport

4. En succes

Generelt har de nordiske samfund været en succes i godt og vel 50 år.

Alle de nordiske lande har været igennem kriser. De er heller ikke ens i dag. Der er ikke mangel på udfordringer, noget udviklingen i Sverige under det borgerlige styre de sidste år viser. Men alt i alt og over tid er resultaterne overbevisende. Levevilkårene for almindelige mennesker er kraftigt forbedret, og de er mere ensartede end for eksempel før Anden Verdenskrig. Ligestillingen mellem kønnene er nået betydeligt længere. Vore samfund præges af høj tillid.

Den nordiske samfundsmodel er, til nogens overraskelse, omstillingseget, produktiv og effektiv. Der er sket kraftige forbedringer i den materielle levestandard for langt de fleste i Norden, bare siden 1990.

Resultaterne er bedre end i andre lande, både i Europa og resten af verden. Flere andre lande, så som USA, har en høj gennemsnitlig levestandard, men de store forskelle mellem rige og fattige virker utænkelige her i Norden. De nordiske lande ligger øverst på internationale lister over vellykkede økonomier og

samfund. Internationale organisationer som OECD og IMF er gået fra at være kritiske til at rose Norden.



De sidste ti års succeshistorie har skabt fornyet interesse for, hvad der ligger bag de nordiske landes gode resultater.

NordMod2030: Slutrapport

Konklusionen bliver: Succesen for den nordiske model set som en samfundsmodel for virkeliggørelsen af socialdemokratiske idealer og værdier er fortsat også de sidste 25 år, når vi ser på den i store træk og på Norden som helhed.

5. Ændringer og udfordringer

Samtidig er det indlysende, at Norden må forandre sig igen. En forudsætning for vor succes er netop evnen til at forny og tilpasse den nordiske samfundsmodel til nye udfordringer.

Globaliseringen og teknologiske fremskridt sker nu i stort omfang og højt tempo. Verdensøkonomien og Europa slås med eftervirkningerne af en alvorlig finanskris, vi ser tiltagende uro mellem øst og vest og et voksende klimaproblem, der vanskeligt lader sig løse.

Der er ringe tvivl om, at presset mod den nordiske samfundsmodel vokser. Det kommer både udefra og indefra, og er både strukturelt og politisk. Truslerne mod et organiseret arbejdsliv tiltager; men vi står også over for kræfter, som vil kommerialisere og reducere velfærden. Sikring af konkurrenceevnen og arbejdspladser i et globaliseret marked fremstår som en endnu mere krævende opgave end før. Politiske højrekræfter både ude og hjemme, herunder på yderfløjen, arbejder aktivt for et helt andet samfund end det, vi ønsker.



Perioden hen imod 2030 vil stille store krav til at mestre stigende kompleksitet som følge af befolkningsmæssige, klimatiske og økonomiske ændringer, og sikkert også chok og kriser.

NordMod2030: Slutrapport

Samtidig har vi udviklet større økonomiske og menneskelige ressourcer end nogensinde tidligere i historien. Vore værdier står stærkt. Dermed er der også historiske muligheder for at videreudvikle Norden.



Med en bred kompetencebasis, et avanceret erhvervsliv, høj produktivitet, stærke institutioner og veludviklede ordninger for deltagelse i arbejdslivet, skulle de nordiske lande stå bedre rustet til at takle ændringspresset end de allerfleste lande.

NordMod2030: Slutrapport

Dette er baggrunden for, at de socialdemokratiske partier og de faglige landsorganisationer i Norden har set et behov for en grundig gennemgang af den nordiske samfundsmodels fremtid. I NordMod2030 har vi fået en opdateret samfundsanalyse og en nødvendig gennemgang af de udfordringer, den nordiske arbejderbevægelse står overfor. NordMods slutrapport, delrapporterne og sammendrag af disse, findes på NordMod2030.org.

6. Udviklingen i den vestlige kapitalisme

De seneste årtier har den politiske højrefløj i lande som USA og Storbritannien fremmet en vestlig kapitalisme præget af mindre stat og større plads til multinationale koncerner. Magten over samfundsudviklingen er forskudt fra politikken og fagbevægelsen til fordel for markedet og arbejdsgiverinteresser. Den globale finanssektor har med sin styring af gigantiske fonds og uoverskuelige instrumenter fået øget indflydelse.



Den såkaldte ”finansialisering” af de vestlige økonomier, hvor den voksende finanssektor i stigende grad – ved hjælp af nye ”innovative” produkter – kanaliserer opsparing og formuer ind i ejendom og finans, har udløst bekymring og faglig debat om konsekvenserne for udviklingen i produktivitet og investeringer i realøkonomien.

NordMod2030: Slutrapport

Vi ved ikke, hvad virkningen af en alternativ politik ville have været. Det vi ser, er, at den økonomiske vækst i Vesten er dæmpet, men alligevel fortsat i de sidste tre årtier, at et øget uddannelsesniveau og ny teknologi giver mange mennesker

nye muligheder og at store befolkninger i Sydamerika, Asien og efterhånden Afrika arbejder sig ud af fattigdom.

Men samtidig bliver kapitalismens skyggesider tydelige. Ulighederne øges i den vestlige verden, i høj grad på grund af højere kapitalindkomster, uanstændige lederlønnings og mere arv. Det bidrager til større forskelle i politisk magt, blandt andet gennem lobbyvirksomhed, og svækker demokratiet med tiden. Finanskrisen har skabt massearbejdsløshed i Sydeuropa. OECD og IMF er nu bekymrede for den større uligheds uheldige påvirkning af samfundet.

Og samtidig kan drivkraften bag den globale kapitalisme virke ustandselig. Den internationale arbejderbevægelse har endnu ikke formået at samle sig om et troværdigt alternativ.

Hvad betyder dette for Norden? Vi må forstå kraften i den internationale kapitalisme. Dernæst må vi være klar over, hvordan vi bliver påvirket – på godt og ondt – både direkte i markederne, gennem internationalt samarbejde og gennem afsmitning af normer og politisk ideologi. Således kan vi bedre udforme vor egen politik, også for at hindre uligheden i at sprede sig hertil. Således skal vi huske på den betydning, den nordiske model kan have som vellykket eksempel.

Rapporterne fra NordMod-projektet – se www.nordmod2030.org

Grundlæggende rapporter

- Dølvik (2013): Grunnpilarene i de nordiske modellene.
- Fløtten, Hermansen, Strand og Tronstad (2013): Befolkningsendringer og de nordiske velferdsstatene.
- Freeman (2013): Little Engines that Could. Can the Nordic economies maintain their renewed success?

Temarapporter

- Andersen, Dølvik og Ibsen (2014): De nordiske aftalemodeller i åbne markeder.
- Fløtten, Kvist, Mósesdóttir og Pedersen (2014): Velferdsstatsutfordringer.
- Vartiainen (2014): To create and share – the remarkable success and contested future of the Nordic Social-Democratic Model.
- Fagerberg og Fosaas (2014): Innovation and innovation policy in the Nordic Region
- Elgvin og Hernes (2014): Demokrati og deltagelse I den nordiske modellen

Landerapporter

- Island, Ólafsdóttir og Ólafsson (2014): Economy, Politics and Welfare in Iceland
- Norge. Hippe og Berge m.fl. (2013): Ombyggingens periode
- Finland. Kangas og Saloniemi (2013): Historical making, present and future challenges for the Nordic welfare state model in Finland.
- Danmark. Pedersen og Andersen (2014): Reformernes tid.
- Sverige. Berglund og Esser (2014): Modell i förändring.

Delnotater

- Christensen (2013): Nordisk skattepolitikk mot 2030.
- Lehdorff (2014): A sleeping giant? German trade unions in the European crisis.
- Hernes (2014): Klimapolitikk I den nordiske modellen.

Sammendragsrapporter

- Norsk og engelsk sammendrag af alle rapporterne.

Slutrapport

- Dølvik, Fløtten, Hippe og Jordfald (2014): Den nordiske modellen mot 2030. Et nytt kapittel?

DEL B. POLITISKE SVAR

NordMod-projektet tegner et billede af en nordisk samfundsmodel, som har klaret sig godt, også efter 1990, men påpeger samtidig faresignaler og betydelige udfordringer fremover. Slutrapporten opstiller seks konkrete udfordringer for den nordiske model:

- At skabe – Hvordan sikres lønsom produktion i en global konkurrence?
- At arbejde – Hvordan sikres beskæftigelsen til at bære velstand og velfærd?
- At organisere – Hvordan sikres et velorganiseret arbejdsliv og fortsat samarbejde mellem myndighederne og arbejdslivets parter, og mellem parterne indbyrdes på virksomhedsniveau?
- At dele – Hvordan sikres fortsat udligning?
- At tage vare på – Hvordan kan man tage vare på levevilkår og medbestemmelse til sårbare grupper?
- At mobilisere – Hvordan sikres tilslutningen til de socialdemokratiske partier og fagbevægelsen?

Vi vil her se på disse og en række andre større, fælles udfordringer, som Norden står overfor, uden direkte at knytte afsnittene til de seks udfordringer. NordMod ser på de enkelte landes specifikke udfordringer i de fem landerapporter.

7. Mangfoldighedssamfund med social og politisk bæredygtighed

Befolkningen i Norden er blevet mere mangfoldig. En bredt baseret velfærdsudvikling har givet bedre muligheder end før til at vælge forskellige individuelle livsprojekter. Vi bliver flere ældre, som gradvis giver større spredning i aldersfordelingen. Ikke mindst har der været større indvandring til Norden i de senere år, både flygtninge og asylansøgere og arbejdsindvandrere.

Vore samfund kan glæde sig over de impulser og erfaringer, der følger med større mangfoldighed. Det skyldes i høj grad mangfoldigheden, at vore lande er vellykkede. Bedre helbred gør at folk lever længere. Økonomiske og sociale muligheder betyder både, at mange kan rejse ud på ferie, for at studere og arbejde og tage indtryk med hjem, og at Norden er attraktiv for udlændinge. Nye indsigter udefra, enten gennem vore rejser eller ved tilflytning, kan bidrage til at erhvervslivet lettere ser mulighederne i en mere åben verdensøkonomi, og det kan sikre fremtidens arbejdspladser.

Integrationen i vore lande skal fungere bedre, således at indvandrerne får mulighed for at arbejde og deltage i samfundet.

Vi står i høj grad over for et klassisk klassespørgsmål, som vi kender det fra tidligere i arbejderbevægelsens historie. Det skal imødegås, som dengang, med en stærk og koordineret indsats på mange niveauer for at sikre retfærdighed for mennesker. En overordnet rettesnor er, at al diskrimination, hvad enten den skyldes hudfarve, etnicitet, religion, seksuel orientering, alder eller andet, og al racisme er uacceptabel.

Så vil indvandring af mennesker med helt anderledes baggrund, erfaringer, færdigheder og holdninger i forhold til det, som er almindeligt i Norden, give en ekstra dimension til mulighederne og udfordringerne i forhold til det, vi tidligere har set, selv om klassekarakteren består. De reelle udfordringer handler meget om kompetencer og sprogkundskaber, som i høj grad i udgangspunktet ikke svarer til de nordiske arbejdsmarkeders behov og krav. De drejer sig også om vanskelige afvejninger om blandt andet indvandringsregler, skolepolitik og indretningen af kollektiv transport og lokalmiljøer, for eksempel hvordan vi skal forholde os til enkelte skoler, hvor mere end 90 procent er tosprogede.

Vi ser, at arbejdsmarkedet kan påvirkes af øget mangfoldighed. For at undgå at man stimulerer et lavtløns- og lavproduktivitetsarbejdsmarked, som står i modstrid til den nordiske model og kan bidrage til mere diskrimination, må indsatsen mod social dumping styrkes, kombineret med kompetencetiltag og en generelt udjævnende og jobskabende politik.

VI PÅPEGER AT:

- Mere mangfoldige samfund med flere ældre og mennesker med mere forskelligartet kulturel baggrund er kommet for at blive.
- Den nordiske model må udvikles, således at den kan klare at forholde sig til et mere mangfoldigt samfund. Vor opgave er fortsat at sørge for arbejde til alle, retfærdige lønninger og gode livsbetingelser.

VI VIL:

- Modvirke opsplitning og todeling af samfundet ved at skabe arbejdspladser og hindre ulighed, samt ved at tage bedre vare på dette hensyn ved planlægningen af boligområder og infrastruktur.
- Stimulere holdninger som styrker de nordiske samfunds sociale, økonomiske og politiske bæredygtighed, som at opbygge tillid til samfundet.
- Styrke den frivillige sektor og undervisningsorganisationernes muligheder for at inkludere alle samfundsborgere.

8. Arbejde som basis

Høj beskæftigelse, et ligestillet arbejdsmarked og lav ledighed er afgørende for den nordiske model. Alle vore andre gode intentioner falder fra hinanden, hvis vi ikke lykkes med dette. Vi har nu meget høj arbejdsløshed i store dele af Norden. Passiv langtidsledighed for unge er et specielt udfordrende problem.

Høj beskæftigelse betyder, at de allerfleste får et arbejde at gå til, udvikler viden og evner, kan forsørge sig selv og familien, og at vi som samfund har råd til gode velfærdsordninger.

Lav arbejdsløshed gør, at de fleste, som kan og ønsker det, har arbejde. Og når der findes andre arbejdspladser at skifte til, styrker det samtidig arbejdstagernes indflydelse på deres egen arbejdssituation.



Høj beskæftigelse og lav ledighed er afgørende for den enkeltes valgmuligheder, for samfundets værdiskabelse og finansieringen af velfærden.

NordMod2030: Slutrapport

VI PÅPEGER AT:

- Beskæftigelse og ledighed i høj grad drejer sig om politiske tiltag og samfundets struktur.
- Velfærden afhænger af, at de fleste er i arbejde.
- Ledigheden i store dele af Norden er uacceptabelt høj.
- Et organiseret arbejdsliv med koordineret lønpolitik, brede overenskomster og lokalt samarbejde mellem parterne, giver mulighed for høj beskæftigelse og lav ledighed.

VI VIL:

- Reducere arbejdsløsheden i Norden.
- Føre en langsigtet politik for at sikre og styrke beskæftigelsen.
- Bekæmpe langtidsledighed blandt unge med virkningsfulde midler, for eksempel ved at bekæmpe frafald og sikre at alle får en uddannelse.

9. Økonomisk ansvarlighed

Ansvarlighed i den økonomiske politik er den eneste farbare vej til stabil, bæredygtig vækst og velfærd. Økonomisk ansvarlighed betyder, at politiske

myndigheder ikke for hurtigt og for længe bruger flere penge end de langsigtede indtægter tillader. Ellers skubbes problemerne ud i fremtiden.

Det er ansvarlig økonomisk politik at bruge flere statslige midler, hvis der er stor ledighed, inden for det som staten på langt sigt kan påtage sig. Det er også ansvarlig økonomisk politik at investere i for eksempel uddannelse eller infrastruktur, og at gennemføre de nødvendige, sociale pensionsreformer, som sikrer den økonomiske tryghed for ældre i fremtiden.

Hvis man derimod stimulerer økonomien for voldsomt i en situation med høj beskæftigelse, kan man øge inflationen, det kan blive vanskeligt for virksomhederne at skaffe arbejdskraft, og vi kan få en "hård landing" i økonomien med stor arbejdsløshed.

VI PÅPEGER AT:

- Uden ansvarlig og langsigtet økonomisk styring vil vi miste international konkurrencekraft, markedsandele ude og hjemme, og hundredetusinder af arbejdspladser kan gå tabt.
- God økonomisk styring skaber plads til at stimulere økonomi og arbejdsmarked i dårlige tider.
- Ansvarlig økonomisk politik er vigtigst for dem, som har færrest ressourcer.

VI VIL:

- Føre en ansvarlig økonomisk politik og foretage de nødvendige prioriteringer i de offentlige budgetter.
- Have fuld beskæftigelse som hovedmål for den økonomiske politik.
- Sikre skatteviljen, både ved kontinuerligt at forbedre kvaliteten af offentlige tjenester, ved forudsigelige og retfærdige skatteregler og ved øget kontrol.

10. Klima og miljø

Miljø- og klimaudfordringerne sætter rammen for de fleste politiske områder. Samtidig åbnes nye muligheder for at udvikle ny teknologi til en bæredygtig udvikling og en retfærdig omstillingsproces. Ved et tættere samarbejde om innovation, særligt på energiområdet, kan Norden muliggøre en bedre global udvikling gennem overførsel af teknologi.

Imidlertid er stadig flere bekymrede for verdens biologiske mangfoldighed. En række lokale miljøproblemer, særligt i storbyerne, er uløste. Tiltagende kommerialisering skaber et forbrugspres, som tærer på naturens ressourcer.

Og først og fremmest må vi tage verdens klimaproblemer endnu mere alvorligt. Den nye samlerapport fra det internationale klimapanel, der blev offentliggjort den 2. november 2014 i København, er endnu en alarmklokke. Uden vidtrækkende tiltag i alle lande, vil klimaproblemerne allerede i de næste par generationer kunne blive nærmest uhåndterlige. Også menneskene i Norden vil blive stærkt, og forskelligt, påvirket. Vi må regne med sikkerhedspolitiske konsekvenser.

Store forskelle, både imellem og i verdens lande, svækker mulighederne for et fælles virkelighedsbillede og en koordineret indsats. Samtidig vil de globale klimaproblemer efter alt at dømme føre til større forskelle, hvis der ikke tages hånd om dem.

Der er derfor brug for en indsats mod klimaproblemerne og mod verdens forskelle. Vi skal, som Brundtland-kommissionen sagde allerede i 1987, vurdere social udvikling og bæredygtigt klima og miljø i sammenhæng.



En kritisk faktor er at ”styrke indbyggernes muligheder for at takle klimaomstillingerne ved bedre ordninger for opkvalificering, transport, mobilitet/flytning, (socialt)boligbyggeri, digitalt (fjern)arbejde, miljøvenlige forbrugsvalg mv.”
NordMod2030: Slutrapport

VI PÅPEGER AT:

- Vi har et indlysende etisk og moralsk ansvar for at sikre et bæredygtigt klima og miljø, både for vor egen og fremtidige generationer.
- Økonomisk vækst fortsat er vigtig for arbejdspladser og for at løse samfundets udfordringer, forudsat at man tager vare om levevilkår, ressourcer, klima og miljø.

VI VIL:

- Sikre at den økonomiske vækst i Norden er grøn, således at den er ressource-, klima- og miljømæssigt bæredygtig og støtter menneskenes muligheder og levevilkår, og vi vil udarbejde bredere indikatorer og analyser for at opnå dette.
- Stimulere teknologi som fremmer grøn vækst.
- Følge EUs vigtige klimamål op globalt.
- Prioritere ny offentlig kvalitetsinfrastruktur, som offentlig transport og energiforsyning, og vedligeholdelsen af denne.

- Tage et særligt ansvar for at bidrage konstruktivt til at løse det globale klimaproblem, både ved at reducere udslip og sårbarhed i Norden og ved at lægge betydelige politiske og andre ressourcer ind i den globale indsats.
- Vurdere hvordan vi kan supplere det naturvidenskabelige grundlag for at løse klimaproblemet med mere kundskab om de politiske og kommunikative forudsætninger.

11. At skabe for at dele – og dele for at skabe

For at have noget at dele, må vi først skabe. Den nordiske samfundsmodel har altid været præget af en offensiv politik for produktion. Til gengæld for medbestemmelse, kompetenceopbygning og social sikkerhed, har de nordiske arbejdstagere deltaget aktivt i at rationalisere virksomhederne. Bedrifter, som ikke har kunnet bære de nordiske lønninger, har måttet omstille sig eller er gået konkurs – og derved skabt plads for nye og bedre arbejdspladser. Således bør det fortsat være.

Med stærkere konkurrence fra udenlandske aktører, både ude og hjemme, må løbende forbedringer i produktion og produktudvikling være normalt. Vi må have tillid til, at vores meget kompetente arbejdsstyrke og samarbejdet på arbejdspladserne fortsat vil skabe gode resultater og at man fortsat er klar til hurtigt at tage ny teknologi i brug. Ny kommunikationsteknologi tages hurtigt i brug af arbejdstagerne i Norden.

Offentlig produktion er – selvsagt – lige så vigtig og værdifuld som privat produktion. Offentlig infrastruktur og produktion af uddannelse og sundhedstjenester er lige så nødvendig for den private sektor, som den private sektors leverancer er for skoler og sygehuse.

Desuden bliver det stadigt klarere, at den lighed i indtægter og kompetence, som vi skaber i Norden, har en positiv tilbagevirkning på værdiskabelsen. Stor ulighed hæmmer let den økonomiske vækst, og særligt når den medfører social uro og segregering. Også en aktiv familie- og ligestillingspolitik bidrager til værdiskabelsen, ikke mindst på langt sigt.



Vore analyser bygger på at lav ulighed både har været et resultat af og en forudsætning for tilpasningsevnen i de nordiske modeller, og derfor ikke kan opgives uden konsekvenser for tilliden, løndannelsen og andre vigtige sider af modellens virkemåde.

NordMod2030: Slutrapport

VI PÅPEGER AT:

- Norden ikke kan overleve på at være billigst, vi må være bedst.
- Så må det normale være, at vi stadig bliver bedre til at finde nye varer og tjenesteydelser at sælge og stadig producerer dem mere effektivt.
- Vi må regne med svingninger i forskellige markeder og produktioner fra enkeltvirksomheder.
- Gode ordninger for arbejdstagere under omstilling bidrager positivt til risikovilje og innovation.

VI VIL:

- Sørge for, at den økonomiske politik og en aktiv erhvervs-, konkurrence- og innovationspolitik sikrer gode og forudsigelige rammebetingelser for erhvervslivet.
- Bidrage til at nordiske arbejdstagere fortsat samarbejder i virksomhederne om effektivisering og produktudvikling, herunder om grøn teknologi.

12. Lighed og den sociale arv

Lighed og lige muligheder er et hovedmål i den nordiske model. Vi skal *tage hånd om dem, der sidder nederst ved bordet*. De sociale og økonomiske forskelle er mindre end i andre lande, men der er for store forskelle både i indtægter, formuer, helbred, uddannelse og politisk magt. Ikke mindst er der forskellige typer pres på større ulighed.



Selv om de nordiske lande hører til blandt dem i verden, hvor forskellene mellem mennesker er mindst, øges uligheden også her.

NordMod2030: Slutrapport.

Der er behov for at få det mere frem i lyset, at ulighed let kan gå i arv. Gennem udbygning af børnehaver og skoler er vi kommet ganske langt mange steder i

Norden. Samtidig ser vi, at forskelle kan skyldes segregering i boligmarkedet, med følgevirkninger på kvaliteten i børnehaver, skoler og andre offentlige tjenester.

Disse problemer ses også i børnefattigdom. Det er ikke naturligt eller retfærdigt at børn i Norden vokser op i fattigdom. Forældre har hovedansvaret for børnenes opvækstvilkår, men for socialdemokrater er dette også et samfundsanliggende.

De stigende indtægter til de rigeste er bekymrende. Dels skaber dette større forskelle i forbrug, virkelighedsbillede og holdninger, og dels er det vanskeligt at forhindre at øget økonomisk magt omsættes til politisk magt.

VI PÅPEGER AT:

- Uligheden i Norden er mindre end i resten af verden, men alligevel for stor.
- Specielt må vedvarende fattigdom bekæmpes.
- Uligheden begrænses af rimelige eller gratis offentlige ydelser, som ofte ikke indgår i indikatorer for ulighed.
- Indsatsen mod ulighed må ske med en række virkemidler, inklusiv tiltag tilknyttet børnehaver, skoler, indsatsen mod arbejdsløshed, skattereglerne, boligpolitikken, lokalpolitikken, velfærdsordninger, den koordinerede løndannelse og sikring af et anstændigt arbejdsliv.
- Ulighed påvirker og påvirkes af boligforholdene.

VI VIL:

- Forstærke indsatsen mod ulighed i Norden, og altid have dette aspekt med i vores politik.
- Aktivt modarbejde al børnefattigdom, og sørge for at fordele fællesskabets midler, således at vi udjævner sociale forskelle og løfter svage grupper og områder.
- Sikre personer fra udsatte grupper større medbestemmelse i demokratiet.
- Finde tiltag mod, at personer helt øverst i indtægtsfordelingen får for megen økonomisk og politisk magt.

13. Inklusion i arbejdslivet

Ulighed handler også om dem, der falder ud af arbejdslivet.

Set udefra er Norden præget af lighed og inklusion. At flere her end i andre lande er på velfærdsydelser, skyldes ikke at færre mennesker arbejder.

Tværtimod har vi høj beskæftigelse med flere grupper i arbejde, som i mange andre lande står udenfor arbejdslivet. Det bidrager naturligt nok også til flere på velfærdsydelser. Arbejdstagere, som har mistet jobbet eller fået dårligt helbred,

får her offentlig støtte og slipper for at skulle leve af opsparingen eller familien. Således ønsker vi, at det skal være.

Samtidig må vi uophørligt arbejde for, at flere af dem, som kan og ønsker det, kommer ind i arbejdslivet. Der kræves en bred indsats.

Vi skal have et godt og trygt arbejdsliv, hvor helbred, miljø og sikkerhed (HMS) og forebyggelse tages alvorligt. Arbejdslivet må ikke medføre sygdom eller tab af førlighed.

Desuden skal vi forbedre de ordninger, som hjælper dem tilbage i arbejde, der har mulighed for det. Sådanne ordninger er vanskelige at udforme og få til at virke godt for alle. Tidlig indsats, skræddersyede tilbud, kompetence, aktivitet og den rigtige motivation er vigtige stikord. Det er desuden vigtigt at holde ældre i job.

Det er dette som skal være hovedsporet – en social arbejdslinje.

VI PÅPEGER AT:

- Gode arbejdsmiljøer og gode ordninger til sikring af indtægten skaber tryghed og omstillingsvilje.
- Der er flere inden for og færre uden for arbejdslivet i Norden end i andre lande.
- Det er også muligt at få færre til at falde ud af arbejdslivet og flere til at komme ind. Dette er vigtigt både for den enkelte og fællesskabet.

VI VIL:

- Prioritere effektiv forebyggelse i arbejdslivet for at hindre udstødelse.
- Føre en aktiv arbejdsmarkedspolitik også med en særlig indsats rettet mod grupper som står langt fra arbejdsmarkedet, for at få mennesker ind i og tilbage til arbejde.
- Sikre brede, velfærds- og socialforsikringsordninger, som er baseret på tidligere optjening fra arbejde, og som aktiverer og motiverer den enkelte og bidrager til legitimitet med tilstrækkelig kontrol.

14. Et anstændigt, velorganiseret arbejdsliv

Efter udvidelsen af EU i 2004 er arbejdslivssøjlen i den nordiske model kommet under pres. Arbejdsindvandring giver positive bidrag til økonomi og samfund. Samtidig medfører det øget risiko for social dumping og arbejdslivskriminalitet, som kan spredes til seriøse virksomheder og deres arbejdstagere. Problemet er ikke arbejdstagerne, men de arbejdsgivere, som bedriver social dumping. Vi vil

forsvare ordentlige arbejdsvilkår og ligebehandlingsprincippet for alle arbejdstagere. Dette er en hjørnesten i den nordiske model. Man skal *ikke stå med huen i hånden*.



I arbejdsmarkedets randzoner kan man også se konturerne af en ny multietnisk underklasse, som arbejder under helt andre forhold end dem, man traditionelt har forbundet med den nordiske arbejdslivsmodel. (...) De senere år har andelen af fagligt organiserede i den private sektor været synkende.

NordMod2030: Slutrapport

Drivkraften for arbejdsindvandring vil også være stærk fremover. Det indebærer en fare for, at nordiske arbejdsvilkår undergraves. Situationen kræver samarbejde mellem arbejdsgiverorganisationerne, arbejdstagerorganisationerne og myndighederne om handling. Dele af de private tjenesteydelser kan være specielt udsat, blandt andet fordi organisationsgraden her kan være særlig lav, men ingen del af arbejdslivet kan være sikker på at undgå en svækkelse af de gode arbejdsvilkår. Vi må også betragte den reducerede organisationsgrad i arbejdslivet som et samfundsproblem.

Den videre politiske udvikling i EU kan påvirke, hvor store udfordringerne bliver. Presset for mere ulighed på vore arbejdsmarkeder kommer også internt, fra dele af den nordiske arbejdsgiverside og fra borgerlige partier. Et arbejdsliv præget af faste ansættelser uden for stor brug af vikarbureauer og falske enkeltmandsvirksomheder – arm og ben-virksomheder – er vigtig i sig selv, men er desuden en hindring for, at useriøse aktører får fodfæste.

BOKS 1 VIGTIGE ELEMENTER I ET VELORGANISERET ARBEJDSLIV

- Tilstrækkelig høj organisationsgrad og effektive og ansvarlige organisationer, både på arbejdsgiver- og arbejdstagersiden.
- Et offentligt regel- og aftalesæt mellem arbejdsmarkedets parter som efterleves, og som samlet sikrer både et anstændigt og produktivt arbejds- og erhvervsliv og en god magtbalance ude på arbejdspladserne.
- Et godt samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter om at løse konflikter, nationalt og lokalt og på arbejdspladserne ("konfliktpartnerskab").
- Nok "trepartssamarbejde" mellem parterne og offentlige myndigheder om arbejdslivsspørgsmål til at sikre effektiv og koordineret regulering.
- Rammer om løndannelsen således at løn og ejerindtægter udvikler sig ligeligt og retfærdigt, og forsvarligt i forhold til produktiviteten, og derved bidrager til at sikre høj beskæftigelse.
- En løbende indsats for at sikre lavtlønnede en retfærdig del af værdiskabelsen. Dette motiverer også til øget produktivitet.

VI PÅPEGER AT:

- Et åbent og udvidet europæisk arbejdsmarked skaber helt nye rammer for de nordiske arbejdsmarkeder.
- Det er den største nordiske udfordring at undgå todelte arbejdsmarkeder med en stor mængde fattige arbejdere i lavproduktive jobs.
- Et velorganiseret arbejdsliv bidrager til et effektivt erhvervsliv.

VI VIL:

- Gøre en kæmpeindsats for at øge organisationsgraden i arbejdslivet, både på arbejdstager- og arbejdsgiversiden, og særligt blandt de unge.
- Få udarbejdet samlede strategier mod social dumping og arbejdslivskriminalitet i alle nordiske lande, og herunder sikre et godt robust gulv for de laveste lønninger.
- Se på strammere krav og bedre uddannelse i sprog for at undgå ulykker og helbredsskader som følge af arbejdsindvandring.
- Sikre at faste ansættelser direkte i virksomhederne er den gængse standard på de nordiske arbejdsmarkeder.

15. Læring for alle – hele livet



I de nordiske modeller er velfærds- og uddannelsessystemet en virkelig løftestang for sociale investeringer, som har bidraget til tryghed, tillid og evne til at deltage i krævende omstillinger og sikre næringslivets konkurrenceevne.

NordMod2030: Slutrapport

Socialdemokratiet har altid satset på at øge realkompetencerne i hele befolkningen. Det har været en nødvendig og vellykket strategi. Der er ingen vej udenom en bred indsats inden for viden og kompetence, hvis vi ønsker at nå vore mål for en både effektiv og udjævnende økonomi.

Vores uddannelsessystemer har gode, men også varierende og til dels svækkede resultater, selv om disse ikke kan måles særligt godt. Samtidig er læringen i voksenalderen, og specielt i virksomhederne, omfattende og med gode resultater.

Dette tilsiger fortsat kraftig satsning på kompetence på alle niveauer, fra børnehave til universitet og i arbejdslivet. Med teknologisk udvikling kombineret med den aldrende befolkning er der også behov for nye indsatser for efter- og videreuddannelse i og uden for arbejdslivet. Fortsat styrkelse af forskningen er nødvendig.

Frafald i skolen og satsning på erhvervsuddannelse er to forskellige udfordringer med store, langsigtede konsekvenser, som man må gøre en større indsats for mange steder i Norden. Begge kræver en offensiv strategi med et sæt af virkemidler, både tilpasset unges situation og behovet for individuel opfølgning og tilbud.

VI PÅPEGER AT:

- Den nordiske samfundsmodel med et højt omkostnings- og resultatniveau kræver høj kompetence i hele befolkningen.
- Kompetence bør oparbejdes og tilføres gennem hele livsforløbet.
- Den omfattende kompetenceopbygning i virksomhederne i Norden har været undervurderet som konkurrencefordel.

VI VIL:

- Sikre god status og gode arbejdsvilkår for lærere og andre arbejdstagere i undervisningssektoren.
- Have offensive strategier for at modvirke frafald i den videregående skole.
- Forbedre erhvervsuddannelserne og genskabe respekten for erhvervsfaglige uddannelser.
- Videreudvikle kompetenceopbygningen i virksomhederne.
- Skabe større efterspørgsel efter lærlinge og fagarbejdere ved at der stilles krav om lærlinge ved offentlige udbud, og at det offentlige selv gør en indsats for at uddanne flere lærlinge.

16. I offensiven for velfærdstjenesterne

Brede, skattebetalte velfærdstjenester er en af grundpillerne i den nordiske model. Offentlig betalt velfærd har været nødvendig for at give alle tilbud om sundhedsydelser, omsorg og skole, uafhængig af indtægt og lommebog.

Når socialdemokrater og fagbevægelse kræver et stort offentligt ansvar for velfærd, må vi være de første til at sikre tilbud og kvalitet. Det er en stor opgave, når stadig flere får penge til private dyrere løsninger, og vi bliver flere ældre.

Vi må passe på det væsentlige i vor solidariske velfærd. Det betyder også bedre at forstå og formidle *hvorfor* ukritisk kommercialisering af velfærden kan føre til forskellige tilbud, forskelsbehandling, segregering, kontrolbureaukrati, privat markedsmagt og omkostningstryk.

Markeder virker anderledes for velfærdsydelser end for de almindelige, private produkter. Derfor kan kommercielle aktører, profit og konkurrence om lønsomme velfærds-kunder også ofte være ineffektive.

Når samfundet udvikler sig, må vores fælles velfærd også udvikles. Velfærdstilbudene skal være gode nok til at forsvare de ressourcer der kræves. Desuden ser vi eksempler på, at svækket velfærd kan føre til, at de erhvervsaktive må trække sig ud af arbejdslivet for at påtage sig omsorgsansvar hjemme.



De seneste årtiers erfaringer med markedslignende styringsreformer i de offentlige tjenesteudbud er meget blandede og kan indikere, at det er på tide at udvikle ordninger som i større grad trækker på medarbejdernes faglige kompetence, skøn og brugerkontakt.

NordMod2030: Slutrapport

God velfærd i fremtiden handler også om bedre politisk ledelseskompetence. Inden for velfærdsområdet er der til dels store forskelle i kvaliteten på tjenesteydelserne mellem kommuner og mellem tjenesteudbydere. Vi har ikke råd til at gå glip af effektivitetsgevinster ved for eksempel brug af åbne sammenligninger, kvalificeret ”coaching” fra eksterne, private aktører og konkurrence – hvor det egner sig. Under alle omstændigheder er der behov for øget kompetence og bedre værktøjer, når man vurderer ledelsen og organiseringen af velfærdstjenesterne. Konkurrence eller privatisering skal ikke bruges til at dumpe løn- og arbejdsvilkår.

Et centralt spørgsmål i privatiseringsdebatten er, om kvaliteten bliver bedre, uændret eller værre for samme omkostning, hvis vi tillader kommercielle selskaber at være store aktører i velfærden. Højrefløjen spørger retorisk, om det betyder noget for bedstemor, om hun bliver plejet på et kommercielt eller offentligt plejehjem, bare kvaliteten er god. Men udgangspunktet for deres spørgsmål tager jo kvaliteten for givet.

BOKS 2 Velfærdstjenester i udvikling:

Komplekse basisydelser for sårbare brugere

Hvad gør velfærdstjenester som sundhed, omsorg og skole så anderledes end normale private produkter? Det er specielt kombinationen af at:

- De dækker basisbehov. Vi ”kan ikke klare os uden” omsorg, hvis vi skal på plejehjem. Børn med dårlig skolegang kæmper med det hele livet.
- De er ofte komplekse. Velfærdstjenester kræver især skøn og høj kompetence og skal tilpasses individuelt og personligt. Et godt eksempel er større sygehusoperationer.
- Brugere er gerne sårbare. Unge elever, alvorligt syge eller demente klarer ikke at være ”krævende kunder”. Pårørende er kun til dels en god erstatning.

Den teknologiske udvikling og brugernes højere indtægter og kompetence skaber spændinger, udfordringer og muligheder for fremtidens velfærd.

VI PÅPEGER AT:

- Velfærdydelsernes særlige kendetegn betyder, at kommerciel konkurrence og markeder ofte er langt mindre egnede end for normale produkter.
- Friere brugervalg kan også opnås med offentligt drevet velfærd.
- At sikre gode velfærdstjenester som helbese, omsorg og skole uden at skabe ulighed vil være en af vores største udfordringer fremover, med blandt andet flere ældre og stadig stigende privat købekraft.

VI VIL:

- Være garant for fortsat gode, brede, offentlige velfærdsordninger i Norden.
- Fremskynde en fornyelse af den offentlige velfærd i lyset af store udfordringer med finansiering og brugernes forventninger fremover.
- Satse mere på teknologi, samarbejde, kompetence og tillid til de ansatte, således at vi får en offensiv brugerorienteret kultur i velfærden.
- Udarbejde en ”velfærdsmanual” som kompetenceværktøj og checkliste ved vurderingen af organiseringen, konkurrencesituationen og markeds-eksponeringen på enkeltområder.

17. Ligestilling – der er langt igen

Der er overraskende langt igen, før vi opnår reel ligestilling mellem kønnene, ikke mindst i hjemmet og arbejdslivet, og når det gælder lige tilgang til magt i erhvervslivet og samfundet. Ingen mennesker skal leve deres liv i frygt for vold, seksuel mishandling eller chikane. Medier og reklamer er fyldt med stereotype og undertrykkende billeder, som direkte modarbejder ligestillingen.

Selv om den enkelte kvinde og mand har ansvar for sin hverdag, er det vores politiske opgave at se på de strukturelle forhold i samfundet. Det gælder især de rammer, som sættes for arbejds- og familielivet.

VI PÅPEGER AT:

- Ligestilling mellem kønnene er kommet langt, men at der alligevel er langt igen, før kvinder har de samme muligheder som mænd.
- Arbejdsmarkedet i Norden er fortsat kønsopdelt.
- Kvinder får fortsat lavere løn for lige arbejde, og har mindre magt i samfundet end mænd.

VI VIL:

- Sikre ligestillingsperspektivet i arbejdslivspolitikken blandt andet ved at kæmpe for faste fuldtidsstillinger.
- Som arbejderbevægelse tage et særligt ansvar for at realisere ligeløn.
- Insistere på adgang til gode børnehaver af høj kvalitet.
- Øge opmærksomheden på, hvordan kønsdiskriminerende holdninger kan dannes i barneårene.
- Kæmpe mod vold, således at kvinder og mænd kan leve uden frygt for vold og seksuel mishandling.

18. Diskrimination rammer

Diskrimination, for eksempel på grundlag af alder, nedsat funktionsevne, religion, etnicitet, kultur eller seksuel orientering, rammer livskvalitet, selvtillid og muligheder for den eller de, som diskrimineres. Det går også ud over erhvervslivet og økonomien, for eksempel når dygtige mennesker fra minoriteter må tage til takke med et job langt under deres kvalifikationer. Sådan et samfund ønsker vi ikke. Man skal være *skipper i eget liv*.

Vi kan aldrig tage det individuelle ansvar fra dem, der diskriminerer, i ord eller gerning. Det er alligevel nødvendigt, bedre at forstå hvad der driver dem; samspillet mellem mere individuelle årsager og strukturelle forhold som samfundet og politikken kan påvirke mere direkte.

VI PÅPEGER AT:

- Indsatsen mod diskrimination har svigtet i Norden.
- Ligesom ved kønsdiskrimination, er de strukturelle rammer for arbejds- og familielivet, samt holdningsbearbejdelsen vigtige indsatsområder.

VI VIL:

- Afvise og modvirke enhver form for diskrimination og racisme.
- Bidrage til at udvikle og sprede viden om årsagerne til og virkningerne af diskrimination for derved at bekæmpe den.
- Modvirke diskrimination i vore egne organisationer.

19. Ny teknologi – løsning og problem



Digitaliseringen har gjort verden mindre og revolutioneret de måder, vi arbejder og kommunikerer på, både på arbejdspladsen og i fritiden.

NordMod2030: Slutrapport.

Teknologien, ikke mindst bio- og kommunikationsteknologien, udvikler sig med stormskridt. Konsekvenserne for samfundet og dagliglivet kan let undervurderes. Der åbner sig nye muligheder inden for uddannelse, sundhed og produktion hver måned. Ved den rette brug er ny teknologi nøglen til løsningen af store samfundsproblemer.

Mange af os har nok længe tænkt på mobiltelefonerne og Internettet som en nærmest udelt positiv oplevelse.

Nu ser vi tydeligt, at billedet ikke er så enkelt. Ny kommunikationsteknologi bliver så gennemtrængende, at den også bliver spydspids for en lang række negative påvirkninger. Man kan blot nævne økonomisk kriminalitet, terror, netchikane, overvågning og trusler mod ytringsfriheden og privatlivets fred. Og ny bioteknologi giver muligheder som delvis ligger på og over grænsen for, hvad der er etisk forsvarligt.

VI PÅPEGER AT:

- Ny teknologi, som bio- og kommunikationsteknologi, giver store muligheder i alle dele af samfundet.

- Ny kommunikationsteknologi er blevet så gennemtrængende, at den også kan give store udfordringer for den enkelte, virksomhederne og samfundet.
- Norden ligger langt fremme i ibrugtagning af ny teknologi.

VI VIL:

- Stimulere til ibrugtagning af ny teknologi i alle dele af de nordiske samfund, og således kunne løse mange problemer og øge velfærden.
- Tage de negative sider ved den nye kommunikationsteknologi alvorligt, hvad enten vi taler om et menneskerettigheds-, arbejdstager-, forbruger-, virksomheds- eller samfundsperspektiv.
- Vurdere om der er behov for nye institutioner og strategier for at sikre en forsvarlig og god brug af blandt andet bio- og kommunikationsteknologi.

20. Norden i Europa og det globale ansvar

Verden, og ikke mindst Europa, kommer Norden nærmere. De af vore lande, som er EU-medlemmer – Danmark, Finland og Sverige – mærker det mest, men også Island og Norge som EØS-lande berøres mere.

De nordiske lande har af historiske, geografiske og strategiske årsager både sammenfald og forskelle i udenrigspolitikken. Holdningerne til mange internationale spørgsmål er ensartede, men de adskilles, når det gælder medlemskab af NATO, hvor Finland og Sverige ikke er medlemmer. Samarbejde om sager af fælles interesse giver større mulighed for gennemslag. Satsningen på Nordområderne i de senere år er et eksempel herpå.

EU påvirker Norden i en lang række sager. Den nordiske model har gennem de nordiske landes indsats i Bruxelles fået en stemme i EU, og denne bør videreudvikles.

Udviklingen i Europa, og på grund af størrelse og udvikling ikke mindst Tyskland, udfordrer den nordiske model på flere områder, og specielt når det gælder at sikre et anstændigt og velorganiseret arbejdsliv. Det kræver nye initiativer over for EU.

Arbejderbevægelsen har altid taget et internationalt ansvar, blandt andet ved at styrke bistanden til udviklingslandene. Denne indsats er der stadig behov for. Det er vigtigt at opbygge den med forståelse for, at god udvikling kræver kompetente og seriøse institutioner, og at der tages tilstrækkelig hensyn til medbestemmelse, ligestilling og fordelings effekt. Nordens udvikling med udligning kan fortsat inspirere andre lande.

VI PÅPEGER AT:

- Udviklingen i Europa, økonomisk, socialt og politisk, påvirker Norden mere.
- Norden og de nordiske socialdemokratiske partier og de faglige landsorganisationer må styrke deres kompetence og indsats på den europæiske politiske arena.
- Indsatsen for en mere retfærdig verden er en følge af de socialdemokratiske værdier.

VI VIL:

- Styrke vort partipolitiske samarbejde i Norden, Europa og globalt.
- Styrke det fagligt-politiske samarbejde mellem de socialdemokratiske partier og fagbevægelsen om europæiske spørgsmål, også ved at udnytte fordelene ved internationale faglige organisationer som Europas Faglige Samarbejdsorganisation (EFS).
- Udvikle et fælles initiativ over for EU og Nordisk Råd for, hvordan vi bedre kan sikre et organiseret arbejdsmarked i Europa uden social dumping og uanstændige arbejdsvilkår.
- Arbejde for at udvide kendskabet til den nordiske model internationalt.
- Videreføre en høj indsats i international bistand.



Sørmarka, 10 km. sydøst for Oslo

POLITISK KAPACITET OG LEDERSKAB

Udviklingen kræver hurtigere politiske beslutninger, samtidig med at de kan blive mere vidtrækkende. Det stiller højere krav til de politiske ressourcer i samfundet, især når det drejer sig om at sikre en langsigtet og sammenhængende politik.

Vi ser derfor et behov for øget politisk kapacitet i alle led i arbejderbevægelsen. Ud over organisationsopbygning drejer dette sig om skoling af vore tillidsvalgte.

Grundlaget for at udvikle god politik påvirkes af medievirkeligheden. Det er et samfundsproblem, hvis mediernes ressourcer til seriøs, kritisk journalistik reduceres, således at den politiske debat bliver tabloidiseret. Politikerne bør undgå en for strategisk og ”spin”-præget kommunikation, som kan svække tilliden.

Den stærke vækst i de sociale medier påvirker den politiske debat. Øget politisk engagement og nye udtryksmuligheder for mange mennesker er meget positivt. Vi ser samtidig netchikane, og at stærke følelser kan sættes i sving på vildledende faktagrundlag, for eksempel i lukkede kommunikationsgrupper. Med sociale medier vil opinionen hurtigere kunne vende sig.

Udviklingen fremover vil stille yderligere krav til klar og tydelig politisk ledelse, med støtte fra aktive og velskolede tillidsvalgte og en bedst mulig offentlig debatkultur. *Politiken lægger dansegulvet, så du kan danse.*

VI PÅPEGER AT:

- Globaliseringen, moderne kommunikationsteknologi og den ændrede medievirkelighed påvirker rammerne for at skabe politik.
- Når mange andre lande lægger mindre vægt på politisk styring og omfordeling, bliver passiv politik let højreorienteret politik.
- Der stilles større og større krav til politiske og faglige ledere, blandt andet for at undgå at dagligdags problemer svækker den langsigtede politiske udvikling.

VI VIL:

- Styrke den politiske kapacitet i arbejderbevægelsen, specielt for at drage nytte af og modvirke ulemperne ved den globaliserede økonomi.
- Etablere Nordenskolen, en ny, nordisk faglig-politisk uddannelsesindsats i SAMAKs regi.
- Styrke samarbejdet i SAMAK yderligere for at stimulere til overordnet politisk udvikling og større brug af nordiske erfaringer, blandt andet gennem et øget samarbejde med arbejderbevægelsens tænketanke.

ARBEJDERBEVÆGELSEN BLIVER GRØNNERE

Klimaudfordringen er vor tids største udfordring. Det er en udfordring, vi alle står over for, og som vi må løse i fællesskab.

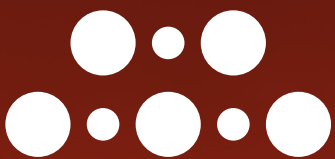
Vi vil i denne erklæring tage et politisk skridt hen imod at være en grønnere nordisk arbejderbevægelse. Dette viderefører et årelangt engagement for klima og miljø, er i tråd med vore værdier og signaliserer, at arbejderbevægelsen vil styre Norden efter morgendagens kort. SAMAK lancerede "10 punkter for et bedre klima" før klimatopmødet i København i 2009.

Hvad betyder det i praksis?

- Det betyder at styrke og inkludere det grønne perspektiv yderligere i vores løbende politik i de kommende år.
- Det betyder at bruge klima og miljø som en overordnet og gennemgribende tilgang i samfundsliv og politik, og som en vigtig forståelsesramme for menneskers behov i fremtidens Norden.
- Vores grønne perspektiv vil være bredt. Det handler om godt miljø og gode levevilkår lokalt, nationalt og globalt, på kort og langt sigt. Heri ligger indsatsen for at redde det globale klima, men også indsatsen for gode lokal- og arbejdsmiljøer, mere ensartede livsmuligheder og ligestilling.
- Vi vil videreføre vores politiske metode til at prioritere langsigtet politisk arbejde frem for populistiske udspil.
- Det vil ikke betyde at der altid foreslås flest såkaldte grønne virkemidler, hvis andre hensyn som arbejdspladser i yderområder, skydes til side. På langt sigt skal der være overensstemmelse mellem for eksempel erhvervslivets konkurrenceevne og god klima- og miljøpolitik. Når der er modstridende hensyn, må konklusionen drages for den enkelte sag.
- Med kombinationen af et klart rødt og et tydeligere grønt perspektiv, som omfatter vort syn på magtforholdene i samfundet, vil de nordiske socialdemokratiske partier skille sig ud fra rene miljøpartier.

Ved en sådan markering vil vi styrke *det socialdemokratiske perspektiv*. Vi skal forbedre vores magtanalyse og fortsætte kampen for politisk styring i en markedspræget, globaliseret verden. Og omvendt: Uden et socialdemokratisk og magtkritisk perspektiv på klima- og miljøudfordringerne, vil de ikke kunne løses.

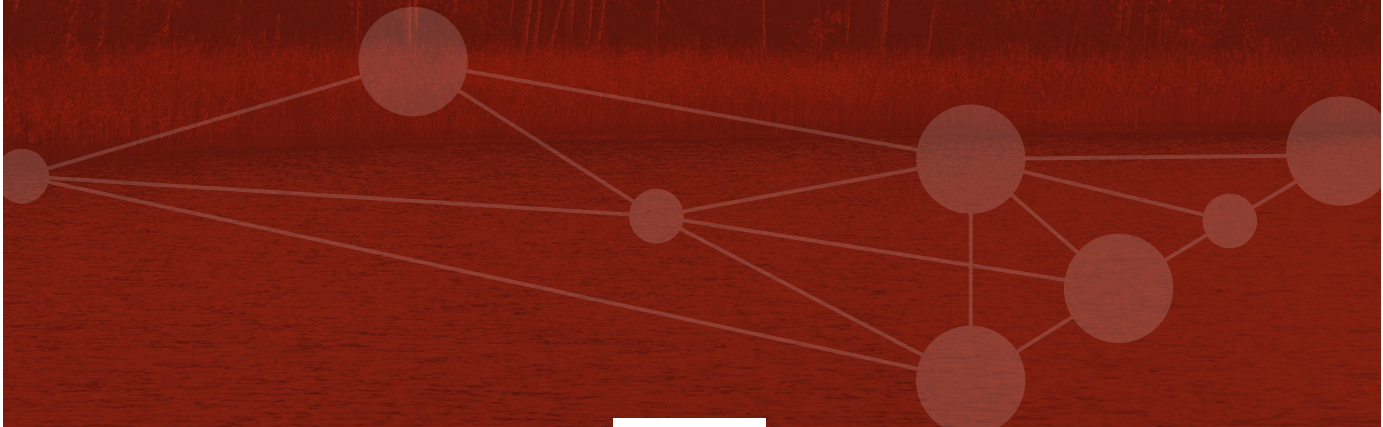
Det er på tide at løfte blikket.



NORDISK ARBEJDERKONGRES

SØRMARKA 11.-12. NOVEMBER 2014

Denne politiske erklæring blev vedtaget af SAMAKs
24. Arbejderkongres 12. November 2014 på Sørmarka
udenfor Oslo, Norge.



SAMAK